

УДК 37.091.3:[811.161.2'243:908]

ЕЛЕМЕНТИ КРАЇНОЗНАВСТВА У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Олег Качала

*Національний університет „Львівська політехніка”,
кафедра іноземних мов,
вул. Карпінського, 2, кімн.4, 79013 Львів, Україна,
тел.:032 2582753
ел. пошта: olek.lviv@gmail.com*

Розглянуто аспекти вивчення країнознавчого матеріалу на заняттях з української мови як іноземної. Коротко описано методи подання цього матеріалу, а також деякі методичні проблеми, пов'язані з цим. Подано зразок країнознавчого тексту із завданнями та коментарем.

Ключові слова: країнознавство, аудіовізуальні засоби, методи навчання, підручники і посібники, країнознавчий текст із завданнями.

Елементарний країнознавчий курс іноземні студенти опановують уже на початковому етапі вивчення української мови, читаючи короткі тексти про Україну, її культуру, географію, історію, знайомлячись з містом, у якому вони живуть і навчаються.

Інформація про країну, підкріплена і розширена ілюстративним матеріалом, може стати одним із найважливіших джерел країнознавчих знань, якщо відповідатиме вимогам типовості, актуальності, стабільності, новизни, а також пізнавальним потребам і зацікавленням студентів, буде доступною і зрозумілою. Забезпечуючи змістовний бік навчального процесу, така інформація активізує мовленнєву діяльність студентів, сприяє засвоєнню мови.

Перш ніж розпочати заняття в будь-якій навчальній групі, необхідно визначити мету навчання й відібрати відповідний мовний і мовленнєвий матеріал. Так само слід організувати країнознавчу роботу, спрямовану на ознайомлення з культурою народу, мову якого вивчають іноземні студенти. Викладач мусить чітко з'ясувати, які відомості про країну будуть необхідні його студентам для правильного розуміння прочитаного і почутого і в якій послідовності найкраще ці знання впродовж всього навчального процесу і на кожному занятті подавати.

Загальний обсяг і характер країнознавчого матеріалу значною мірою залежить від того, наскільки студенти-іноземці ознайомлені з Україною (її культурою, мистецтвом, традиціями, історією, господарством, політикою, нормами поведінки тощо), а також від їхніх зацікавлень різними сферами життя українців.

Попередню роботу з відбору інформації можна значно полегшити завдяки посібникам і підручникам, енциклопедіям, ілюстрованим українським виданням.

Досить ефективними методами є не лише читання відповідних текстів, а й використання аудіовізуальних засобів, зокрема перегляд фільмів, організація культпоходів та екскурсій. Цікавими і придатними для використання у роботі з іноземцями є документальні фільми „Наш Львів”, чотирисерійний фільм Єжи Гоффмана „Україна. Становлення нації”, а також деякі мультфільми.

Добре знаючи українську дійсність, викладач може порівнювати факти з різних культур – української та країни студентів. Зняти труднощі у сприйнятті нових реалій слід ще до початку роботи на занятті. Для цього у попередній розповіді варто пояснити, розширити, поглибити інформацію про національну особливість тих явищ, про які йтиметься на занятті.

Великий обсяг відомостей про Україну можна передати студентам, якщо використовувати на заняттях ілюстративний матеріал – малюнки, схеми, світліни, мапи, картини, відео- та аудіозаписи, інформацію на електронних носіях. Важливо мати також відповідний посібник чи довідник, наприклад: ілюстрований довідник „Мандрівки древнім містом” або довідник „Моя країна – Україна”. Можна залучати додатковий ілюстративний матеріал – газети, часописи, листівки, плани міст, рекламні проспекти та ін.

Викладач має знати, що студенти можуть по-різному сприйняти і зрозуміти зображуване. Невідоме зазвичай не бачать або ледве бачать (так званий ефект “дивлюся, але не бачу”). Нерозуміння можна зняти, якщо звернути увагу студентів на національно-специфічне та істотне.

Активізувати мовлення, створити мотив говоріння можуть допомогти побутові сценки. Вони допомагають зосередитися на проблемі, яка цікавить студента, дає йому нагоду висловити власну оцінку того, що відбувається. Усе це наближує заняття до реального спілкування, що вкрай важливо для підвищення ефективності навчання мови. Варто запропонувати студентам охарактеризувати дійових осіб, придумати діалоги тощо. З погляду лінгвокраїнознавства важливо, щоб соціальні типи, мотиви поведінки героїв були правильно пояснені, діалоги містили ті фрази, які насправді вживають мовці у певній ситуації.

Через цікаві подробиці, типові сценки, яскраві побутові факти, відтворені художником або фотографом, через документальний матеріал іноземці можуть ознайомитися із сучасною українською дійсністю. Країнознавчу інформацію варто повідомляти студентам, зважаючи не лише на загальноосвітній, виховний характер будь-якого навчання, а й на потребу отримати відомості про культуру, звичаї, традиції носіїв мови. Викладач має створювати у студентів правильну уяву про країну, народ, мову якого вони вивчають.

Обсяг як мовного, мовленнєвого, так і країнознавчого матеріалу має визначати чітко сформульована мета навчання. Інформація про країну, закріплена в мові, має бути доступною студентіві, тому викладачеві варто широко використовувати слова, ідіоми, афоризми як джерело пізнання культурних цінностей, що належать українському народові.

Елементи країнознавства містить низка підручників з української мови як іноземної, наприклад: „Розмовляймо українською” (автори Г. Макарова, Л. Паламар, Н. Присяжнюк), „Українська мова для іноземців” (автори А. Чистякова, Л. Селівестрова, Т. Лагута), „Украинский язык для начинающих” (автори З. Терлак, О. Сербенська), підручник для франкомовних слухачів „L’Ukrainien: Cours d’initiation pour francophones” (автор Олексій Данильченко), „Modern Ukrainian” (автор Ася Гумецька) та ін.

Цікавий країнознавчий матеріал містять підручники, які з’явилися останніми роками, зокрема: „Крок 1” (рівень А1 – А2) О. Палінської та О. Туркевич; „Українська мова для іноземців. Модульний курс” (рівень В1 – В2) О. Антонів та Л. Паучок. У них вміщено цікаві та інформативні тексти, як-от: „Система освіти в Україні”, „Українське народне вбрання”, „Вишивка”, „Громадський транспорт у

Львові”, „Подорожуйте замками та фортецями України”. Своєрідним посібником з країнознавства, який містить різноплановий інформативний матеріал про найбільш відомі пам’ятки української культури, занесені до списку ЮНЕСКО, є праця „Мандрівка Україною”, створена колективом Міжнародного інституту освіти, культури та зв’язків з діаспорою НУ „Львівська політехніка”. Викладачі кафедри іноземних мов НУ „Львівська політехніка” уклали посібник „Місто Лева”, призначений для іноземних студентів, насамперед тих, котрі навчаються у вишах міста Львова. Він містить 16 текстів про Львів із завданнями, коментарями та поясненням можливих незрозумілих слів, а також чимало ілюстрацій. Пропонуємо зразок одного з текстів.

ТЕКСТ 12. ЛЬВІВСЬКІ ЛІХТАРІ

Акварель – картина, мальована клеєвою фарбою, що легко розчиняється у воді.

Вентиль – клапан для регулювання руху та інтенсивності потоку рідини, газу, пари тощо у трубопроводі.

Гніт – стрічка або шнур для горіння в газовій лампі, свічці.

Гравюра – вид графіки.

Жардиньєрка – підставка, етажерка для кімнатних чи балконних квітів.

Жердина – довгий, тонкий, без гілок шматок дерева.

Зеленкавий – зеленуватий, із зеленим відтінком.

Іконографія – зображення певної особи, сюжету тощо.

Картуш – прикраса у вигляді щита або напіврозгорнутого сувою, на якій зображують герб, емблему тощо.

Конвалія – багаторічна трав’яниста рослина, що цвіте дрібними білими квітками, схожими на дзвіночки.

Кронштейн – деталь або конструкція, яка міцно прикріплюється одним кінцем до стіни чи колони і служить підпорою для частин будівлі, полиць тощо.

Мерехтіння – від *мерехтіти* – слабо поблискувати, світлитися нерівним, мінливим світлом.

Плафон – частина світильника – абажур.

Світлина – фотографія, знімок.

Сецесія – авангардний мистецький рух кінця 19 – початку 20 ст., спрямований проти академізму та історизму. Відзначалася вільною композицією, стилізацією та декоративністю, а також захопленням асиметрією та гнучкими, текучими лініями.

КОМЕНТАР ДО ТЕКСТУ

1. Які мистецькі напрями ви знаєте? Назвіть їхні ознаки. Для якої доби вони характерні?

2. Які слова можна доповнити фразою „...відомий також як *Арт Нуво*, *Югендштіль*, *модернізм*; *знайшов своє вираження в архітектурі інтер’єрів, декоративно-ужитковому та орнаментальному мистецтві*”?

3. Дайте відповіді на запитання:

- Чи є у вашому місті вуличні ліхтарі? Який вони мають вигляд?
- Чи носите ви з собою ліхтарик?
- Чи безпечно гуляти у вашому місті в темну пору доби?

- Як ви розумієте значення слів *ліхтарник* і *сажотрус*?

4. Поясніть значення слів *гніт* і *гніт*, *грати* і *грати*. Складіть з кожним із них речення.

5. Вставте у словах пропущену літеру *г* або *г*:

...равюра, ...удзик, ...орло, ...рунтовний, ...азовий, ...алина, Ба...амські острови, зи...за..., Копен...а...ен, Пра...а, ...ерой, ...еніяльний, фото...рафія, ...ренландія, ...аа...а, ти...р, ...ра.

6. Прочитайте текст і вставте на місці пропусків один із запропонованих варіантів (А, В чи С).

	Сучасні мешканці увяйти собі не можуть, які різноманітні за формою та конструкцією ліхтарі (1) ..... вулиці їхніх міст.
5	Доавстрійський Львів вуличного освітлення не мав. Кожен, хто йшов вулицями темної пори, носив з собою світло. У кінці 18 ст. домовласників зобов'язали встановити ліхтарі на будинках. На гравюрах і світлинах 19 ст. бачимо безліч ліхтарів. (2) ..... вони один за одним зникали і їх залишилося декілька, переважно у непомітних і недосяжних для основної маси людей двориках і вуличках.
10	У перших вуличних ліхтарях посудину наповнювали оливою і кожного вечора ліхтарники з драбинами, що їх опирали на поперечку стовбура ліхтаря, запалювали гніт. Фігура ліхтарника з драбиною на плечі, як і фігура сажотруса, присутня у (3) ..... міста на гравюрах та акварелях.
15	Винайдення у 1858 р. газової лампи сприяло і запровадженню на вулицях газових ліхтарів.
20	Після будівництва газового заводу з'являються газові ліхтарі з трубкою підведення газу та вентилям для перекривання його доступу у плафон.
25	З іконографій видно, що крім звичних для нас ліхтарів на стовпах, невеликі площі, вузькі проїзди освітлювали ліхтарі, закріплені кронштейнами на стінах будинків.
30	Плафони кріпились основою або дашком до металевого кронштейна. В окремо розташованих ліхтарях залежно від форми кронштейна плафони завершували стовбур чи розміщувалися на його грані збоку. Газові ліхтарі запалювали гнотом на кінці жердини, відкриваючи вентиль гачком. Найбільш визначні площі міста освітлювали ліхтарі з 3-5 плафонами.
	Аби карета чи диліжанс (4) ..... не наїхали на ліхтар, біля його основи з одного чи двох боків розміщували чавунні обмежники.
	За нормативною естетикою 19 ст. в оздобленні кронштейнів уживали класичні і ренесансні мотиви. Можливо, деякі з кронштейнів відливали у Відні, бо такі ж зустрічаємо в Будапешті, Празі, Львові, Ужгороді, Мукачеві. На початку 20 ст. пишним цвітом оповила сецесія ліхтарі, що

	збереглися на проспекті Свободи у Львові, (5) ..... завершення та картуші з гербом міста.
35	З розвитком промисловості, у кінці 19 ст. поряд з газовими з'являються електричні ліхтарі, що відрізнялись від попередніх не лише потужністю і характером джерела світла, а й пропорціями та формою. Типів ліхтарів значно поменшало і вони відрізнялись (6) ..... лише кількістю плафонів, формою та оздобленням. Переважно ці ліхтарі мали високий (5–11 м), тонкий стовбур, масивну основу, в якій знаходилась уся необхідна електроарматура, вигнутий вершок та плафони, що (7) .....
40	..... конвалії чи корабельний дзвін. Крім металевих декоративних (8) ....., окрасою електричних ліхтарів були квіти у вазонах, розміщених у жардиньєрках, закріплених на стояку ліхтаря на значній висоті .
45	Відомо, що після Першої світової війни під електричне освітлення були (9) ..... деякі з газових ліхтарів. Однак використовували й газове освітлення. Після проведення в 1930 р. газопроводу з Дашави, природний газ змішується з отриманим з вугілля. Газове мерехтіння, зеленкаве, дещо містичне світло існувало на площі Ринок ще після війни. У Стрию – “місті вічного світла” – ще у 1945 році дашавський газ горів цілодобово. Ліхтарника утримувати не оплачувалося.
50	З часом індустрія набувала чимраз більшого розмаху і газові ліхтарі виявлялися щораз менш потрібними. Вони руйнувались і їх руйнували, вони зникали (10) ..... Нині їх залишилися одиниці. Споглядаючи залишки околицької краси та іконографічні джерела, ми можемо лише уявити, яким чарівним, таємничим і неповторним у мерехтінні ліхтарів було нічне місто кінця 19 – початку 20 ст.

(1) А. засвічували	В. освітлювали	С. світили
(2) А. З часом	В. За часом	С. Від часу
(3) А. вигляді	В. пейзажі	С. інтер'єрі
(4) А. випадком	В. у випадку	С. випадково
(5) А. витрачаючи	В. витративши	С. втративши
(6) А. один від одного	В. одне до одного	С. один на одному
(7) А. згадували	В. розгадували	С. нагадували
(8) А. деталей	В. деталей	С. деталям
(9) А. пристосовані	В. застосовані	С. вжиті
(10) А. одне в один	В. один за одним	С. один по одному

7. Поясніть значення **виділених** у тексті слів і словосполучень.

8. Правильними чи неправильними є твердження:

1. Доавстрійський Львів не мав вуличного освітлення.
2. На початку 18 ст. домовласників зобов'язали встановити ліхтарі на будинках.
3. Фігура ліхтарника з драбиною на плечі

присутня у пейзажі міста на гравюрах та акварелях.

4. Після будівництва газового заводу з'являються газові ліхтарі.

5. Найбільш визначні площі міста освітлювали ліхтарі з 3-5 плафонами.

6. Після Другої світової війни під електричне освітлення були пристосовані деякі з газових ліхтарів.

7. Електричні ліхтарі не мали ніяких прикрас і декорацій.

8. Електричні ліхтарі відрізнялись від газових лише потужністю і характером джерела світла.

9. У Стрию газові ліхтарі світили цілодобово.

10. Сьогодні залишилося багато газових ліхтарів.

9. З чотирьох останніх відступів тексту (рядки 31-51) випишіть прикметники. Утворіть від них, якщо це можливо, форми ступені порівняння.

Зразок: *газовими (рядок 31) – газовий*

Високий (рядок 35): вищий, найвищий, більш високий, найбільш високий

10. Заповніть таблицю поданими прикметниками*.

Довгий, найновіший, Андрійв, зеленкавий, електричний, газовий, сучасний, австрійський, чавунний, вовчий, братів, музичний, нічний, корабельний, визначний, ренесансний, стрийський, Мартин, вуличний, місячний.

<i>якісні</i>	<i>відносні</i>	<i>присвійні</i>
<i>довгий</i>	<i>електричний</i>	<i>Андрійв</i>

*Примітка. За значенням прикметники поділяють на якісні, відносні та присвійні. Якісні прикметники виражають ознаки кольору, запаху, розміру, форми, смаку, які сприймають органи чуттів (*зелений, смачний, високий, спокійний, гострий*), ознаки, що називають часові, вікові, розумові, фізичні якості (*молодий, сучасний, розумний, сміливий, стрункий*) або дають загальну оцінку (*веселий, гарний, добрий, поганий*). Відносні прикметники виражають ознаку за відношенням до предмета, матеріалу, місця, дії, сталого відношення (*польська культура, природний газ, металева деталь, семестровий контроль, обов'язковий предмет*). Присвійні прикметники вказують на належність певній істоті (*Павлів телефон, сестрина робота, коров'яче молоко*); вони, на відміну від якісних і відносних прикметників, відповідають на питання *чий?*

Якісні прикметники утворюють ступені порівняння, оскільки та сама якість може виявлятися більшою чи меншою мірою (*тонкий стовбур, тонший стовбур, найтонший стовбур*).

11. Утворіть прикметники від поданих слів.

Метал, Вінниця, Відень, папір, ліс, вулиця, природа, попереду, тепер, довкола.

12. Утворіть прикметники від поданих слів. Зверніть увагу на чергування приголосних *г – з – ж, к – ц –ч, х –с – ш*.

Прага, Париж, француз, Гамбург, Кременчук, Городок, словак, Дамаск, чех, латиш, Цюрих, Вільнюс.

13. Прочитайте три уривки. Яким із них можна доповнити інформацію з тексту?

1. *Париж виник як оборонний пункт кельтського племені паризіїв. Римляни назвали його Лютеція Парісіорум. Місто було однією зі столиць держави франків; з 12 століття – столиця Франції.*
2. *Перед революцією кінця 18 ст. в Парижі було 1200 ліхтарів. Лій для них виварювали з кишок тварин. До того Париж освітлювали 8000 ліхтарів з лійовими свічками. Місячними ночами вулиці не освітлювались.*
3. *Паризький університет (Сорбонна) – найстаріший (поряд з Болонським університетом) і найбільший у середньовічній Європі, сформований у 12 столітті з паризьких шкіл: катедральної Нотр-Дам і монастирських св. Віктора і св. Женев'єви. З кінця 13 ст. – найвідоміша вища школа середньовічної Європи (особливо у галузі філософії та теології). Був взірцем для більшості університетів кінця 15 ст.*

14. Спробуйте уявити і намалювати один із львівських ліхтарів 19 століття.

Малюнки і світлини взято зі сайтів:

http://www.klik.ua/catalog/70044_1_khtarik_fenix_tk40_cree_mc_e_led.html

http://vk.com/mohappiness?z=photo-27332971_283510301%2Falbum-27332971_00%2Frev

http://ukrfoto.net/foto_12-948.html

<http://iloveukraine.com.ua/p/tbyvcw>

http://it.wikipedia.org/wiki/File:Paris_-_La_Cit?_-_la_nuit.JPG

<http://sumno.com/gallery/kamyanets-podilskyj/?page=2>

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк Н. В. Теоретичні основи країнознавства: Підручник / Н. В. Антонюк, М. П. Мальська. – Львів, 2011. – 326 с.
2. Верещагин Е. М. Язык и культура : Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Рус. яз., 1990. – 246 с.
3. Корженко В. Я. Українська мова для іноземних студентів. Країнознавство : навч. посіб. для іноземних студ. / В. Я. Корженко. – Вінниця : ВДТУ, 2002. – 78 с.
4. Шумейко Н. Країнознавчий аспект у викладанні української мови та формування комунікативної культури в іноземних студентів / Наталя Корженко // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Вип. 3. – Львів, 2008. – С. 323–324.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2013

доопрацьована 10.02.2013

прийнята до друку 15.02.2013

**THE ELEMENTS OF COUNTRY STUDIES IN TEACHING
UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE****Oleg Kaczala**

*National University „Lviv Polytechnic”,
Department of Foreign Languages,
2 Karpinsky Str., room 4, 79013 Lviv, Ukraine,
phone.: 032 258 27 53
e-mail: olek.lviv@gmail.com*

The article deals with aspects of country studies in classes of Ukrainian as a foreign language. Methods of presenting this material are briefly described, as well as some related methodological problems. A sample of a country study text with tasks and commentary is provided.

Key words: country studies, audiovisual resources, teaching methods, textbooks and manuals, country study text with tasks.

**ЭЛЕМЕНТЫ СТРАНОВЕДЕНИЯ В ПРЕПОДАВАНИИ
УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО****Олег Качала**

*Национальный университет „Львовская политехника”,
кафедра иностранных языков,
ул. Карпинского, 2, комн. 4, 79013 Львов, Украина,
тел.: 032 258 27 53
эл. почта: olek.lviv@gmail.com*

Рассмотрены аспекты изучения страноведческого материала на занятиях по украинскому языку как иностранному. Кратко описаны методы представления этого материала, а также некоторые методические проблемы, связанные с этим. Предложен образец страноведческого текста с заданиями и комментариями.

Ключевые слова: страноведение, аудиовизуальные средства, методы обучения, учебники и пособия, страноведческий текст с заданиями.